

Такий вигляд має отримати пам'ятне місце після завершення всіх робіт

Десять років служіння Блаженнішого Святослава **Стор. 3**

Повернення патріарха Любачівського **Стор. 4**

Патріарх Святослав: три напрямки подальшого розвитку УГКЦ **Стор. 5**

Мукачівська єпархія отримала не *sui iuris*, а *status quo*, – свідчать джерела **Стор. 6**

Коротко **Стор. 6**

Думи мої... Дума про грядущє **Стор. 7**

Про піст, безпристрасність і чистоту **Стор. 8**

«Вас ніколи не кували?» Історія Ігоря Козловського про 700 днів у донецьких підвалах **Стор. 9**

Думи мої... Відповідальність за Церкву **Стор. 13**

Митрополит Андрей на весіллі **Стор. 13**

Ідею проведення псевдособору 1946 року Київ любівав більше, ніж Москва **Стор. 14**

Чому Москва досі боїться гетьмана Івана Мазепи? **Стор. 15**

Ступити на дорогу братерства (12) **Стор. 17**

Отець Гавриїл Костельник і псевдособор 1946 року: пасіонарій чи колаборант **Стор. 18**

У ПОЛЬЩІ ВСТАНОВИЛИ ПАМ'ЯТНИК «ПАРОХУ МАЙДАНЕКУ»

У місті Люблін поруч із музеєм концтабору Майданек встановили пам'ятник українському греко-католицькому священнику, новомученику ХХ століття Омелянові (Еміліану) Ковчу, якого називали «парохом Майданека». Він ціною власного життя рятував сотні євреїв у роки Голокосту на Львівщині. 25 березня, у 77-роковини смерті отця у концтаборі Майданек, українська делегація передала дарчу грамоту про пам'ятник Раді міста Любліна. Також тут відбулась презентація книжки «Блаженний Омелян Ковч – настоятель Майданека».

Життя греко-католицького священника, блаженного Омеляна Ковча завершилось у концтаборі Майданек, як мовиться в офіційних німецьких документах, 25 березня 1944 року. У цей день його тіло разом із останками інших в'язнів спалили. Український священник помер власною смертю: через поранену ногу розвинулася флегмона правої ноги, а це стало причиною серцевої недостатності.

У музеї Майданеку є запис: «Ковч Еміліан 20.8.1884 р.н. був в'язнем табору і помер 25.03.1944 р. Із записів в документах можна сказати, що причиною смерті була серцева недостатність у зв'язку із флегмоною правої ноги. Іншими даними про в'язня не оперуємо».

Табір смерті у польському місті Люблін отець Омелян Ковч називав «небом». Через 77 років він знову повернувся сюди, але у скульптурі,

яку встановили у сквері поблизу музею концтабору.

«Це таке символічне повернення отця Ковча. Він назвав це місце "небом", яке насправді було пеклом. Він повернувся, щоб насилати нам позитивну енергію у місто Люблін, для поєднання українсько-польських відносин. Отець Ковч є універсальною людиною і його подвиг не може вважати за власність, ані Україна, ані Польща. Він є скарбом для всього світу», – каже отець УГКЦ у Любліні Степан Батрух.

РАДА МІСТА ПІДТРИМАЛА ІНІЦІАТИВУ

Ще п'ять років тому ініціативна група українців і поляків домовилась із Радою міста Любліна і місцевими громадськими організаціями про встановлення монумента отцю Омеляну Ковчу. Місцева влада Любліна проголосувала одностайно за це питання на сесії і виділила місце під майбутній постамент. Як наголосив під час урочистої передачі пам'ятника Раді міста президент Любліна Кшиштоф Жук, постать отця Омеляна Ковча об'єднує Польщу і Україну, а це так потрібно і важливо у сьогоднішній складний час.

«Пам'ятник і публікація "Блаженний Омелян Ковч – настоятель Майданека" вшановує людину, яка навіть у трагічних табірних умовах зберегла гідність і своїм ставленням дала прекрасне свідчення віри не тільки в Бога, але і в людину», – вважає Кшиштоф Жук.

Люблін, 25.03.2021 р., пам'ятник Омеляну Ковчу встановлено.
С-на: ПАП/В. Яргіло

У 2017 році в Україні оголосили конкурс і переміг проект українського скульптора Олександра Дяченка. Автор використав сірий камінь і бетон, а щодо пластики дотримувався мінімалізму, тобто нічого зайвого.

«Ідеологічний хід у тому, що ми спочатку спускаємось, а потім піднімаємось, тобто потрапляння у цей жахливий концтабір і такий духовний підйом цієї людини. Ідея пам'ятника виникла, коли я прочитав біографію Омеляна Ковча. Там є лист, коли Ватикан домагався його звільнення і німецька влада вже погодилась на це, але він написав, що не звільнятиметься з табору, бо він тут єдиний священник для всіх. Його цитату помістив на кубі трьома мовами. Цей куб дуже жорстка і невблаганна форма, він відриває свою віру своїм духом від землі», – пояснив концепцію пам'ятника автор.

На кубі постаменту з трьох боків є фрагмент листа отця Ковча трьома мовами – польською, українською та на івриті – до його дружини та шістьох дітей: «Розумію, що стараетесь про моє звільнення. Прошу нічого не робити у тій справі. Тут ми всі рівні: поляки, євреї, українці, росіяни, латиші та естонці. З усіх присутніх я тут одиниць священник. Тут я бачу Бога, який є однаковим для всіх нас, незалежно від наших релігійних відмінностей. Можливо, наші церкви відрізняються між собою, але у всіх нас царює той самий всемогутній Бог».

Отець Омелян Ковч відмовився повертатись додому. Нацисти вимагали від нього публічно відмовитись допомагати євреям, рятувати їх від смерті. Священник не міг цього зробити і залишився у Майданеку, продовжував сповідати в'язнів різних національностей і віросповідань, проводив богослужіння, робив миропомазання, проводжав невинних людей у вічний світ.

Рим 1908 р. ↑
О.Е.Ковч

Halyna Tereshchuk/RadioSvoboda.Org (RFE/RL)

Рим, 1908 р. Омелян Ковч сидить другий ліворуч

Гроші на виготовлення і перевезення пам'ятника надали добродійці з України, Канади, Польщі. Загальна сума становить близько 250 тисяч доларів. Пам'ятник планували відкрити ще торік, але через спалах пандемії відклали цей захід.

«Серед багатьох нагромаджень, які час від часу мусують політичними ворогами України і Польщі щодо історичних відносин українців і поляків, по-стать отця Омеляна є дуже об'єднавчою, позитивною взагалі у світовому масштабі. Така добра воля люблінської громади увічнити пам'ять – це треба розглядати не лише, як акт встановлення пам'ятника на таких позитивах, на жертвних героїчних прикладах, як отця Омеляна Ковча, вибудовується майбутнє наших народів», – зауважив у коментарі Іван Васюник, голова громадського комітету зі вшанування пам'яті Блаженного священномученика Омеляна Ковча.

Урочисте відкриття пам'ятника заплановано на другу половину травня.

ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ

Отець Омелян Ковч був п'ятою, наймолодшою дитиною у священничій українській родині. Він народився 20 серпня 1884 року у селі Космач Косівського району Івано-Франківської області. Здобув філософсько-теологічну освіту в Римі. Одружився з донькою священника і сім'я виховувала шістьох дітей. Отець Ковч був капеланом Української галицької армії, належав до ОУН у час польської влади в Галичині. Він стримував людей від помсти і закликав залишатись завжди людьми.

У 1922 році став парохом у Перемишлянах, що на Львівщині. Тоді у цьому галицькому містечку мешкали євреї, поляки і українці, яких було найменше. Отець Омелян відновив храм Святого Миколая, де і служив. На богослужіння до нього приходили люди з різних сіл, щоб послухати його духовне слово. Він опікувався бідними і немічними людьми. Їмость не завжди знала, на скількох людей готувати їжу, бо невідомо було, скількох сиріт і бідних приведе її чоловік на обід чи вечерю. Активна духовна діяльність священника припадає на 1922–1942 роки.

1 липня 1941 року у Перемишляни прийшла нова окупаційна німецька влада після тоталітарної сталінської. Одного дня нацисти підпалили живцем євреїв у місцевій синагозі. Отець Омелян Ковч, з молитвою

на устах і вервицею у руках, пішов рятувати людей, відчинив двері і витягував попечені тіла. Йому вдалося врятувати белзького рабина Аарона Рокеаха, син якого загинув у полум'ї. Тоді священник зумів достукатись до німців і жандармерія відступила. Отець Омелян Ковч вільно розмовляв німецькою, був впливовою духовною особою на Перемишлянщині.

До нього почали йти десятки євреїв із проханням про хрещення. Отець звернувся до митрополита Андрія Шептицького по пораду, бо не знав, як має діяти у такій ситуації і отримав підтримку. Видані отцем Ковчем метричні виписки про хрещення врятували життя сотень і сотень євреїв. Називають цифри від 600 і до 2 тисяч хрещень. У Перемишлянах німці створили гетто і священник закликав людей носити євреям їжу і одяг. Його діти теж постійно ходили до обгородженого місця з продуктами і білизною.

У січні 1943 року отця Омеляна Ковча німці арештували за порятунок євреїв і посадили у тюрму на Лонцького у Львові. Слідча справа та матеріали арешту не збереглись, зазначають дослідники. Взимку 1943 року він став в'язнем табору смерті у Майданеку під №2399, жив поруч із іншими в'язнями, переважно євреями, у 14-му бараці 3-го поля. Наглядач Майданека, поляк за національністю, вдавав, що не бачить, як отець духовно допомагає в'язням, проводить богослужіння і сповідає їх. Отець Омелян Ковч дивився на кожного, як на людину, а не на національність. Він захищав права українців, умів твердо говорити з владою, відстоював, передусім, людську гідність.

У 1999 році отця Омеляна Ковча визнано праведником України. Однак досі він так і не визнаний інститутом «Яд Вашем» Праведником народів світу.

У 2001 році Папа Іван Павло II визнав отця Омеляна Ковча блаженным.

З 2010 року засновано відзнаку імені Омеляна Ковча, яка щороку вручається людям, які працюють для екуменічного діалогу, поєднання народів і культур, для міжрелігійного і міжнаціонального порозуміння. Лауреатами відзнаки були письменниця Ліна Костенко, філософ Євген Сверстюк, історик Арон Вайс, письменниця Оксана Забужко, історик Тімоті Снайдер.

Галина Терещук, Радіо Свобода

XI

ДЕСЯТЬ РОКІВ СЛУЖІННЯ БЛАЖЕННІШОГО СВЯТОСЛАВА

▲ Рим, 28.01.2018 р. Під час зустрічі Папи Франциска з українською громадою в соборі Святої Софії. Світлина: AFP

«Я найперше хочу подякувати за молитву і всім вам своє благословення уділити, яке, все ж таки, є Божим благословенням, бо я просто відчуваю себе посередником, інструментом Божественної благодаті. Нехай ця Божа благодать всіх просвіщає, надихає і згуртовує до праці», – такими були перші слова, сказані десять років тому новообраним Главою УГКЦ Блаженнішим Святославом Шевчуком для наших слухачів. Їх напередодні інтронізації, що відбулася 27 березня 2011 року, записав для нас наш кореспондент в Україні Костянтин Чавага.

НЕСПОДІВАНЕ ЗРЕЧЕННЯ...

Кілька тижнів перед тим, 10 лютого, церковну, й не тільки церковну, спільноту в Україні та поза її межами сколихнула несподівана, незважаючи на вік і стан здоров'я тодішнього Глави УГКЦ, звістка: Папа Бенедикт XVI прийняв зречення з уряду Глави Української Греко-Католицької Церкви Верховного Архієпископа Києво-Галицького Блаженнішого Любомира кардинала Гузара. Це сталося незадовго після святкувань, приурочених до 10-річчя його предстоятельського служіння. До аналогічного жесту самого ж Папи Бенедикта залишалося рівно два роки...

...І НЕСПОДІВАНЕ ОБРАННЯ

Через два дні після позитивного результату голосування на виборчому синоді, 25 березня 2011 року в Ватикані було повідомлено про те, що Папа Бенедикт XVI затвердив прохання про підтвердження вибору, надіслане владику Святославом Шевчуком, якого 23 березня 2011 року Синод Єпископів УГКЦ канонічно обрав Верховним Архієпископом Києво-Галицьким.

Рішення ієрархів, зібраних для обрання нового Глави УГКЦ, було не менш несподіваним, ніж нещодавнє зречення його попередника: на чолі найбільшої Східної Католицької Церкви став наймолодший у її гроні єпископ, який на той час був четвертим наймолодшим за віком серед усіх католицьких єпископів світу. Який однак, два роки прослужив у Буенос-Айресі поряд з кардиналом Хорхе Маріо Бергольою...

Інтронізація нового Глави УГКЦ відбулася в споруджуваному катедральному соборі в Києві, який був освячений через два роки. Це була Хрестопоклінна неділя, яка знаменуючи середину великопосного шляху, нагадує про те, що хто хоче бути Христовим учнем, повинен зректися себе, взяти свій хрест і йти за Ним...

В ЄДНОСТІ З НАСТУПНИКОМ СВЯТОГО ПЕТРА

«З великою радістю вітаю сьогодні Блаженнішого Святослава Шевчука, нового Верховного Архієпископа Києво-Галицького, разом з єпископами та вірними, які його супроводжують. Запевняю мою постійну молитву, щоб Пресвята Тройця уділяла повноту дарів, зберігаючи в мирі та злагоді любий український народ», – цими словами Святіший Отець Бенедикт XVI розпочав своє привітання для вірних УГКЦ, які вже

наступної середи, 30 березня, прийшли на загальну аудієнцію на площі Святого Петра у Ватикані разом з новим Главою і Отцем, звертаючись до якого, Бенедикт XVI сказав:

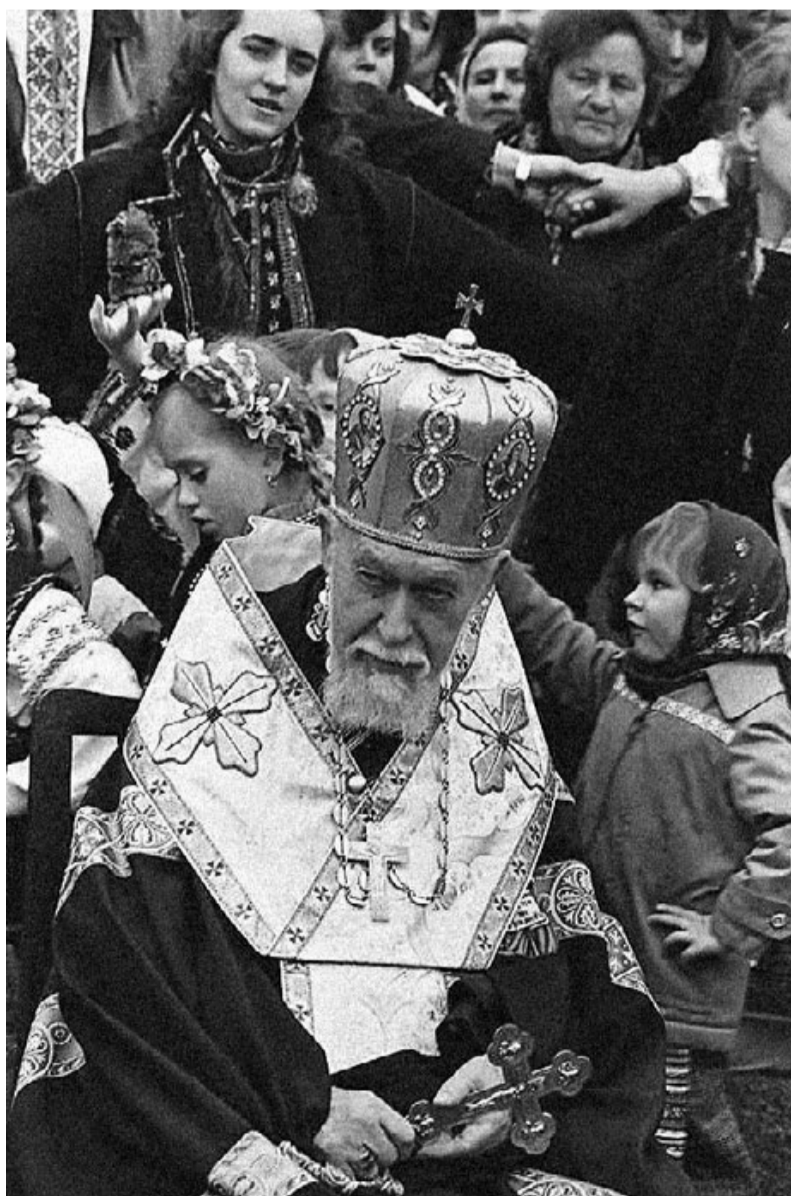
«Ваше Блаженство, Господь покликав Вас до служіння та проведу цієї знатної Церкви, частини того народу, який понад тисячу років тому отримав Хрещення у Києві. Я впевнений, що Ви, просвітлені діянням Святого Духа, очолюватимете свою Церкву, провадячи її у вірі в Ісуса Христа згідно з власною традицією та духовністю, в сопричасті з Петровою Столицею, яка є видимим вузлом цієї єдності, задля якої численні сини і доньки не пошкодували навіть віддати своє життя». Наступного дня новобраний Глава УГКЦ разом з митрополитами та членами постійного синоду, що його супроводили, мав особисту зустріч з Папою.

У ТРУДАХ ДЛЯ ЦЕРКВИ ПОМІСНОЇ ТА ВСЕЛЕНСЬКОЇ

«Нехай ця Божа благодать всіх просвіщає, надихає і згуртовує до праці», – казав Блаженніший Святослав у своєму першому привітанні до слухачів Радіо Ватикану. Десять років, які проминули відтоді, не були простими. Період розвитку Церкви, що ознаменувався розвитком її структур як на території України, так і за її межами (створення нових митрополій в Україні та Бразилії, нових єпархій в Україні та Польщі, підвищення статусу Апостольських екзархатів у Великобританії та Франції до єпархій і створення нового в Італії), збіглися із викликами, породженими Революцією Гідності, окупацією Криму та війною на сході країни.

Блаженніший Святослав також зробив важливий внесок у лоні єпископської колегії. Він брав участь у трьох Звичайних Асамблеях Синоду Єпископів у Ватикані (2012, 2015, 2018) та в одній Позачерговій Асамблеї (2014). Був членом XIII Звичайної Загальної Ради при Генеральному Секретаріаті Синоду Єпископів (2012–2015), завданням якої є допомагати Святішому Отцеві в опрацюванні пропозицій Синоду, підбитті підсумків синодальних дискусій для того, щоб підготувати постсинодальний Папський документ і в приготуванні наступної асамблеї. Є членом Конгрегації для Східних Церков і Папської Ради сприяння єдності між християнами.

о. Тимотей Т. Коцур, ЧСВВ, «Новини Ватикану»

**ПОВЕРНЕННЯ
ПАТРІАРХА
ЛЮБАЧІВСЬКОГО**

30 років тому до Львова (місця свого осідку) повернувся Патріарх Мирослав Іван Кардинал Любачівський.

Я мав честь бути у супроводі Блаженнішого у цій зворушливій подорожі повернення додому, бути в одному літаку, інтерпретувати ці події для ширшого кола міжнародних журналістів, які летіли тоді разом з нами. Цей медіа-супровід під загальним керівництвом отця Івана Дацька ефективно провадила Соня Глутковська (Солтус). Важко забути чи переоцінити важливість цього історичного моменту. Кардинал Любачівський повертався додому, до «своїх», Церква в Україні і на поселеннях нарешті була об'єднана.

**Владика Борис Гудзяк,
з Фейсбуку**

ПАТРІАРХ СВЯТОСЛАВ: ТРИ НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УГКЦ

До десятиліття очолення УГКЦ Патріарх Святослав під час прямого ефіру «Разом у майбутнє» висловив своє бачення стратегії УГКЦ. Глава УГКЦ переконаний, що цю стратегію в УГКЦ можуть здійснити в ключі душпастирського навернення.

«ІТИ»

Ісус Христос каже: «Ідіть!». «Душпастирське навернення необхідне для того, – каже Глава Церкви, – щоб Церква, як місійна спільнота, вийшла поза церковні мури в сучасний світ... Гадаю, у сучасному світі треба відійти від такої позиції і рухатися до чогось іншого. "Іти" в сучасному світі означає зійти з п'єдесталів, не шукати собі почестей і привілеїв, спуститися з наших уявних висот князів, принців, щоб послужити сучасній людині. Це стосується і єпископів, і священників, і монахів та монахинь, і учасників різних церковних рухів та мирянських спільнот. Нам потрібно зійти із наших п'єдесталів, щоб наблизитися до ран сучасної людини, які часто сповнені болем, кров'ю і гноєм. Ми повинні ці рани обмити та очистити», – переконує Глава УГКЦ.

«НАВЧАТИ»

Далі Христос каже, щоб ми навчали. Навчати, вважає він, – це не значить наказувати силою влади, повчати менторським тоном, як усі інші мають жити, картати тих, хто живе не так, як нам хотілося б.

«Ми повинні зійти з такого п'єдесталу ментора, карателя, суворого учителя з указкою в руках і стати поруч із сучасною людиною як ті, що навчають на власному прикладі, переконують силою особистого свідчення, не примушують владою, а захоплюють особистою вірою, позицією Христового учня. Лише в такий спосіб ми можемо навчити і зробити учнями інших».

«ХРЕСТИТИ»

Наступний крок, який пропонує Глава УГКЦ, – Ісус Христос каже: «Ідіть... і навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа».

«Христос посилає нас навчати не для того, щоб люди більше знали, а щоб їх хрестити. Церква, як таїнственный організм, таїнственне тіло Ісуса Христа, не може не уділяти Святих Таїнств. Ми маємо чим обмити і залікувати людські рани, які завдані гріхом і з яких витікають потоки крові та гною. Цими ліками є Таїнства Христової Церкви», – наголошує Блаженніший Святослав.

Глава УГКЦ акцентував на тому, що Церква повинна пройти певне навернення від уявлення про те, що Церква – це своєрідна фінансова корпорація, яка шукає земні засоби для свого існування, забезпечен-

▲
Собор Святого Юра, 1932 р.
на той час – серце греко-католицизму.
С-на: «Ретро-Львів»

ня своїх потреб і на їх основі планує свою витратну діяльність.

«Таке мислення цілком чуже Церкві, яка не має своїх лобістських інтересів. Церква – це спільнота солідарності, у якій усі її члени покликані обмінюватися своїми дарами. Найбільшим багатством нашої Церкви є люди! І кожен, хто приходить до спільноти Церкви, має завдання віддати всі свої таланти на служіння ширшій спільноті, бо тільки в такий спосіб зможе їх розвинути і помножити», – наголосив Блаженніший Святослав.

Департамент інформації УГКЦ

МУКАЧІВСЬКА ЄПАРХІЯ ОТРИМАЛА NE SUI JURIS, A STATUS QUO, – СВІДЧАТЬ ДЖЕРЕЛА

▲ Хрестовоздвиженський кафедральний греко-католицький собор – головний греко-католицький храм міста Ужгорода і резиденція мукачівських єпископів

Важливий історичний документ, що пояснює, який статус насправді отримала Мукачівська греко-католицька єпархія у 1993 році і чому на ресурсах та у повідомленнях Апостольської столиці не йдеться про її статус *sui juris*, віднайшли в архіві на Закарпатті.

«Документ під ч. 210, датований днем 7 лютого 1993 року і підписаний архієпископом Антоніо Франко, Апостольським нунцієм в Україні, виявлено під час роботи з фондами одного з приватних архівів у Закарпатській області, багатому, зокрема, матеріалами про історію Церкви ХХ століття, – розповів для РІСУ науковий співробітник Інституту історії Церкви УКУ Володимир Мороз. — За свідченням очевидців тих подій, цей документ особисто представляв нунцій Антоніо Франко на зборах деканатів Мукачівської єпархії у присутності єпископа Івана Семедія. І обговорення були надзвичайно драматичними».

На п'ятьох аркушах представленого історичного джерела Апостольський нунцій подає бачення складного становища Мукачівської єпархії, де одна частина духовенства і вірних вимагає надати їй статус Церкви свого права [*sui juris*], а інша – об'єднати з УГКЦ. Також у документі архієпископ Франко розтлумачує, що Апостольський Престіл не міг прийняти остаточне рішення і викладає рішення тимчасове: **1)** не надавати *sui juris*, **2)** не приєднувати до УГКЦ; **3)** підпорядкувати єпархію безпосередньо Апостольській столиці.

"/.../ Після візиту Преосвященного Апостольського Візитатора (Його Ексцеленції Ф. Коласуоніо), взявши все під увагу та докладно проаналізувавши його Звіт, ця Конгрегація думає, що покищо треба зберігати "status quo" Мукачівської Єпархії, тобто, щоб вона зберегла свій стан, як Єпархія підлегла Апостольському Престолу.

Отже, просимо Ваше Преосвященство запрошувати Високопреосвященніших Єпископів тієї Єпархії до спокійної співпраці і до спільної душпастирської праці, щоб таким чином сприяли розвитку релігійного життя. Просимо Вас заохочувати їх до поширення правдивого миру й братерської згоди між душпастирями і між вірними, яких вони обслуговують.

Беручи до уваги радикальні зміни з загальної політичної точки зору і маючи перспективу успішніше поліпшувати душпастирську працю для всіх греко-католиків на Закарпатті, прошу Вашої Ексцеленції поручити Високопреосвященнішому Єрархові Мукачівської Єпархії, Єпископові Іванові Семедієві завдання номінувати обох Єпископів Помічників Синкелами або Єпископськими Вікаріями – одного для кожної етнічної групи Єпархії. Тобто, Високопреосвященнішого Єпископа Йосифа Головача номінувати як Синкела для вірних русинського походження, а Високопреосвященнішого Єпископа Івана Маргітча – Синкела для вірних українського походження. Його Ексцеленція Владика Іван Маргітч, як Синкел вірних українського походження в тій Єпархії, мігби також брати участь у Синоді Українських Єпископів як спостерігач без права голосувати, бодай до того часу коли всі справи будуть остаточно вивчені.

ПАПА У ВЕЛИКОДНЬОМУ ПОСЛАННІ

Опівдні у неділю Пасхи 4 квітня Папа Франциск, промовляючи з базилики Святого Петра, звернувся до міста Риму та всього світу з великоднім посланням «*Urbi et Orbi*». **Папа зокрема сказав:** Пасхальне звіщення не показує якийсь міраж, не виявляє якусь магичну формулу, не вказує на дорогу втечі перед обличчям важкої ситуації, яку переживаємо. Пандемія досі у розпалі, соціальна та економічна криза дуже важка, особливо, для найбідніших, незважаючи на це, що є обурливим, не припиняються збройні конфлікти та зростають збройні арсенали. Це – скандал сьогодення. Надто багато війн і надто багато насильства ще й далі існують у світі! Нехай же Господь, Який є нашим миром, допоможе нам здолати ментальність війни. Нехай же дасть полоненим під час конфліктів, особливо, в східній Україні та в Нагорному Карабасі, неушкодженими й здоровими повернутися до своїх сімей, та натхне правителів у всьому світі спинити гонку нових озброєнь. **Пасхальне звіщення у кількох словах вміщає подію, що дарує надію, яка не розчаровує:** «Ісус, розп'ятий, воскрес». Воно не говорить нам про ангелів чи привидів, але про людину, про чоловіка з тіла і кості, що має обличчя та ім'я: Ісус. Євангелія засвідчує, що цей Ісус, розп'ятий за Понтія Пилата, бо сказав, що є Христом, Божим Сином, третього дня воскрес згідно з Писаннями та з тим, що Він Сам заповідав Своїм учням. Це Розп'ятий, а не хтось інший, воскрес. Бог Отець воскресив Свого Сина Ісуса, бо Він до кінця сповнив Його волю спасіння: взяв на Себе нашу слабкість, наші рани, нашу ж смерть; витерпів наші болі, ніс тягар наших гріхів. Тому Бог Отець вивищив Його, і тепер Ісус живе назавжди, Він – Господь. (Новини Ватикану)

«МИ Є ПАТРІАРШОЮ ЦЕРКВОЮ ЗА СУТТЮ, А ЗА ФОРМОЮ ЩОРАЗУ ПОВНІШЕ НЕЮ ЖИВЕМО»

Ми щоразу повніше починаємо функціонувати саме як патріарша Церква. Патріарша Церква – це Церква, яка об'єднує не лише окремі єпархії, а й різні митрополії. Митрополія – структура надєпархіальна, а патріархат – структура надмитрополича. За цих десять років дуже зрушилися вперед у цьому напрямку. Тільки в Україні за ці десять років ми маємо три нові митрополії – реальні, не титулярні... Про це сказав патріарх Святослав в інтерв'ю виданню *LB.ua*, відповідаючи на запитання про те, наскільки за останні десять років скоротився шлях УГКЦ до набуття статусу власного патріархату. «Очевидно, коли йдеться про те, ким є предстоятель, який об'єднує митрополії в Україні, Польщі, Канаді, США, Бразилії – то це патріарх», – зазначив блаженніший Святослав. При цьому він пояснив, що замало мати митрополії, такий Синод, який ми маємо сьогодні, як про це сказав Папа Франциск у 2019 році: «Замало мати Синод, треба бути Синодом». «Тому ті структури, які ми розвиваємо, треба ще навчитися правильно використовувати, жити ними і правильно формувати ту помісність, про яку ми говоримо. Тому, думаю, ми є патріаршою Церквою за суттю, а за формою щоразу повніше нею живемо. Думаю, визнання дійсності патріаршої Церкви, якою ми є, буде наступним етапом», – сказав Предстоятель УГКЦ. (Лівий берег; Ді УГКЦ)

Згідно з оригіналом: «Мукачівська єпархія виявляється розділеною: одна частина священників і вірних, разом з Єпископом Помічником Його Екселенцією Іваном Маргітичем, бажали б, щоб Апостольський Престіл підпорядкував Мукачівську єпархію Львівській Архієпархії [тоді головній в УГКЦ, тобто приєднав до УГКЦ – ред.]; інша частина священників і вірних, разом з Ординарієм – Його Екселенцією Іваном Семедієм та іншим Єпископом Помічником – Його Екселенцією Йосифом Головачем, бажали б, щоб Апостольський Престіл проголосив Мукачівську єпархію остаточно "sui juris".

Отже, Ви дуже добре розумієте, що серед тих обставин, які втворюють так багато жахливої полеміки та скандалу, Апостольський Престіл не міг прийняти остаточне рішення, яке, серед сьогоднішніх обставин спричинило б нові напруження й нові полеміки. Апостольський Престіл вважає, що перш за все треба повернути мир і співпрацю між Єпископами, між священниками й між вірними. Тому, Апостольський Престіл вирішив зберегти, поки що, теперішній юридичний стан "status quo" Мукачівської Єпархії. Тобто, з юридичної точки зору вона залишається не підпорядкованою Львівській Архієпархії, ані якійсь іншій Митрополії за межами України. Поки що, отже, Мукачівська Єпархія залишається підчиною тільки Апостольському Престолу».

Наступним елементом цього тимчасового рішення було викремлення в МГКЄ, крім єпископа-ординарія, ще двох урядів синкелів для вірних «українського походження» і «для вірних, які не мають українську ідентичність» – єпископів Івана Маргітича і Йосифа Головача, відповідно. Як відомо, тепер у МГКЄ таких синкелів нема.

Якщо документ 1993 року показує, що МГКЄ не отримала тоді статус sui juris (йшлося про status quo), а тільки була тимчасово підпорядкована Апостольському престолу, то офіційні видання Апостольського престолу підтверджують, що статусу sui juris МГКЄ не має і в наші дні. Згідно з Anuario Pontificio 2020 року (с. 485), вона, як була раніше, так і залишається «Immediatamente soggetta alla Santa Sede», тобто безпосередньо підпорядкована Святому Престолу. Таку ж інформацію подає сайт www.catholic-hierarchy.org.

У списку Церков, які дійсно мають статус sui juris, вміщеному в Anuario Pontificio (с. 7–10 і 1749), МГКЄ також нема. Взагалі у списку Церков свого права немає Церков, нижчих рівнем за митрополіччю, а МГКЄ – не митрополіччю, а саме єпархія.

Це ж говорить один з найавторитетніших дослідників східного християнства Роберт Робертсон. У своїй книзі «The Eastern Christian Churches: A Brief Survey», яка витримала вже сім видань, він зазначає, що МГКЄ «безпосередньо підпорядкована Святому Престолу».

Подано за: RISU

Думи мої...

ДУМА ПРО ГРЯДУЩЕ

Нам варто підготуватися та згуртуватися. Байден на вчорашній прес-конференції чітко сказав: «Ваші діти писатимуть дисертації на тему перемоги демократії над автократією». Очевидно, що він не мав на увазі Китай, про лідера якого відгукнувся з повагою. Мова не тільки, але насамперед про Росію. Російський режим веде системну гібридну війну зі знищення та послаблення демократії і тому є загрозою для всього Заходу, якої потрібно позбутися. Так само очевидно, що путінський режим переважає не хоче і буде піднімати ставки – відігратися він може багато на кому, але насамперед на нас. Схоже, в Кремлі розуміють, що втрачати нема чого. Думаю, вони нічому не навчилися. Тому готовність номер один.

Павло Клімкін, колишній міністр закордонних справ України, з Фейсбуку

РОСІЯ ПЕРЕКИДАЄ ВІЙСЬКА ДО КОРДОНУ З УКРАЇНОЮ

Російські війська після закінчення навчання не поспішають залишати прикордонні райони з Україною, стверджує New York Times з посиланням на американських військових.

Російські САУ на Кримському мосту (з соцмереж)

А в російських соціальних мережах почали масово з'являтися повідомлення про перекидання техніки до російсько-українського кордону і в анексований Росією в 2014 році Крим. Водночас українська армія провела навчання поблизу Криму з далекобійними системами залпового вогню «Смерч» та зенітно-ракетними комплексами «Оса». В українському Генштабі кажуть – бачать концентрацію російських військ, але на війну вже «завтра» не очікують. При цьому головнокомандувач ЗСУ Руслан Хомчак нещодавно у Верховній Раді заявив: «РФ продовжує агресивну політику щодо України». 1 квітня Головне управління розвідки Міністерства Оборони України попередило про можливість «широкомасштабних провокацій проти нашої держави». **Видання The New York Times написало:** Європейське командування американської армії у відповідь на розгортання додаткових російських військ уздовж українського кордону підвищило рівень спостереження з «можливої кризи» до «потенційно неминучої кризи» – найвищого рівня ризиків. (Бі-Бі-Сі; Збруч)

ЗЕЛЕНСЬКИЙ: НАТО – ЦЕ ЄДИНИЙ ШЛЯХ ДО ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ НА ДОНБАСІ З УКРАЇНОЮ

Президент Володимир Зеленський назвав вступ до Північноатлантичного альянсу єдиним шляхом до закінчення війни на Донбасі.

Джерело: Зеленський у розмові з генсекретарем НАТО Єнсом Столтенбергом. **Пряма мова Зеленського:** «Ми віддані реформуванню нашої армії та оборонного сектору, але одними реформами Росію не зупинити. НАТО – це єдиний шлях до закінчення війни на Донбасі. ПДЧ стане справжнім сигналом для РФ». **Нагадаємо:** Столтенберг у розмові з Зеленським висловив стурбованість російською військовою активністю біля кордонів з Україною. Північноатлантичний альянс застерігає Росію від подальшої ескалації ситуації в Україні на тлі переміщення російських військ біля українського кордону та порушень припинення вогню на Донбасі. Генсек НАТО Єнс Столтенберг зателефонував Зеленському через російські війська на кордонах України. Прем'єр Британії Борис Джонсон у телефонній розмові з Зеленським заявив про занепокоєність нарощуванням російської військової присутності біля українського кордону. У той самий час між США та Росією ведуться перемовини щодо загострення ситуації на Донбасі. (Українська правда; Прямий)

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ БЛОГЕР ЗНЯВ ФІЛЬМ ПРО ВІЙНУ З РФ

Швейцарський блогер LE GRAND JD зняв 30-хвилинний документальний фільм французькою мовою *La guerre en*

Ukraine [Війна в Україні] про війну на Донбасі. За один день фільм набрав вже понад 480 тисяч переглядів. Блогер зображає у фільмі історичні кадри Революції Гідності, окупації Криму Росією, атаки російських найманців під час військових дій на Донбасі і багато іншого. Українці у коментарях подякували швейцарцю. Фільм можна [подивитися](#) з українськими субтитрами. (Прямий)

ПРО ПІСТ, БЕЗПРИСТРАСНІСТЬ І ЧИСТОТУ

Браття і отці! Ці дні святого посту поміж іншими днями року уподібнюються до тихого пристанища, куди всі стікаються і знаходять духовну тишу – не тільки інокі, але й миряни, малі й великі, володарі й підлеглі, царі та єреї. Бо цей час корисний і спасенний для людей всякого роду і віку. [...]

Браття! Піст – це оновлення душі. Бо апостол говорить: наскільки тіло знемагає і в'яне від подвигів посту, настільки душа оновлюється з дня на день і робиться прекрасною, і виблискує красою, яку дав нам Бог від початку. А коли вона постом і покаєнням очиститься і прикраситься, тоді й Бог полюбить її і буде жити в ній, як говорить Господь: «І прийдемо ми [Я і Отець] до нього, і в ньому закладемо житло» (Йо. 14, 23).

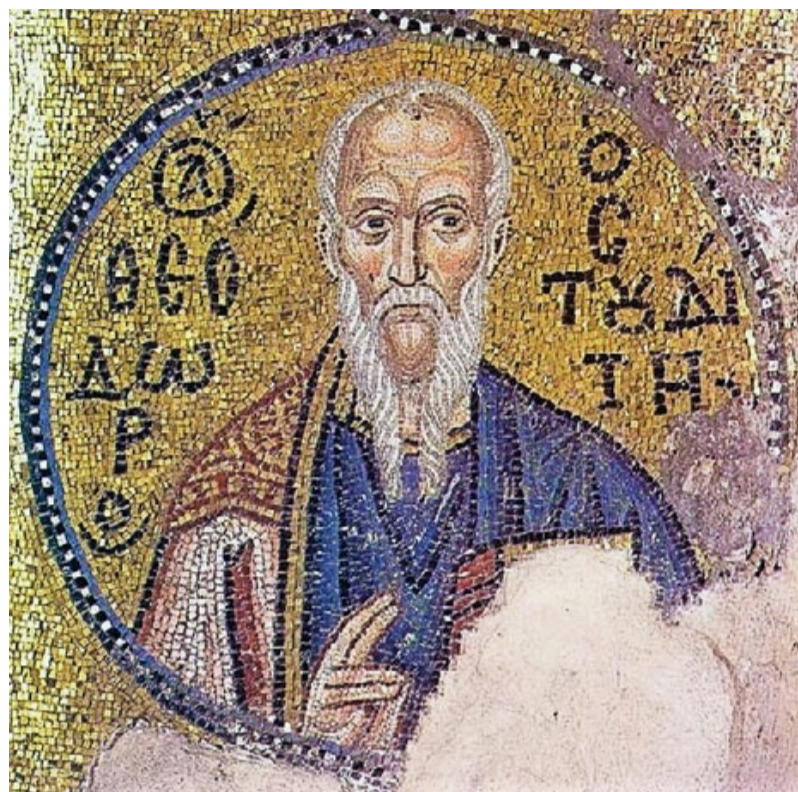
Тому, якщо така вартість посту і така його благодать, що він витворює нас Божим житлом, то нам належить зустріти його з великою радістю і веселощами, а не засмучуватися через брак їжі, знаючи, що Господь наш Ісус Христос, коли в пустині благословив п'ять хлібів, нагодував п'ять тисяч людей хлібом і водою. Він міг би, якщо б захотів, повеліти, щоб там з'явилися різноманітні страви, та не зробив так і цим подав нам приклад здержливості, щоб ми дбали тільки про необхідне.

Бережімо себе від лінощів і недбальства, а понад усе – від марнославства, ревнощів, ненависті через злобу і ворожнечі, оскільки таємні пристрасті вбивають душу.

На початку, піст здається нам трудним ділом, та якщо ми з дня в день будемо докладати старань і примушувати себе, то з Божою допомогою, нам стане легше. Однак, якщо ми хочемо, щоб наш піст був істинним і приємним Богові, то разом із здержливістю в їжі здержуймо себе від усякого душевного і тілесного гріха, як навчає нас і стихира, в якій сказано: «Сповнимо піст не лише утриманням від їжі, але відчуженням від усякого гріха».

Бережімо себе від лінощів і недбальства щодо свого келійного правила і церковних служб, а понад усе – від марнославства, задрісних ревнощів, ненависті через злобу і ворожнечі, оскільки таємні пристрасті вбивають душу. Бережімось також лихого норову і самочинства, тобто не привласнюймо речей і не чинімо свою волю. Бо нічого так не бажає диявол, як знайти людину, яка не питає іншу людину і не радиться з тими, які можуть настановити її на добро. Тоді ворог легко зваблює свавільного і ловить його у всьому, що той чинить і вважає за добро.

Особливо уважаймо на плотські пожадання, бо і нині, коли постимо, багатоликий змії диявол боре нас недобрими помислами. Красивий на вигляд і приємний на смак плід гріха, та не такий він насправді.

Святий Теодор Студит (759–826). Мозаїка XI століття з монастиря Неа-Моні на грецькому острові Хіос. С-на: Вікіпедія

Як іноді яблуко ззовні виглядає красивим, а коли розрізати, то всередині виявиться гниль, так і плотське пожадання, здається, містить у собі насолоду, але коли гріх сповнюється, то виявляється, що він гіркіший від жовчі і смертоносний, як двосічний меч. Цього зазнав наш прабатько Адам. Він був спокушений дияволом, скуштував плоду непослуху і надіявся завдяки цьому отримати життя, але знайшов смерть.

З того часу і досі цього зазнають усі, кого спокутує древній змії недобрими пожаданнями плотських пристрастей. **Бо диявол – це тьма, але часто він перетворюється і являється як ангел світла. Так винахідник зла, сатана, і погане виставляє добрим, і гірке – солодким, і темне – світлим, і потворне – красивим, і смерть представляє життям, і цим спокутує світ та мучить його.**

Але ми, браття, будьмо особливо уважними, щоб він не впіймав нас своїми численними лукавими підступами і ми не постраждали подібно до птахів, які через харч попадають у сильця сіті. Уважно досліджуймо своїм умом хитромудрощі злоби і в кожному випадку пізнаваймо, де ховається зло, і бережімо себе від нього. Будьмо завзятими і ретельними у псалмоспівах і церковних службах, нашим умом старанно вслухаймося в те, що читається. Бо так само, як тіло, живлячись хлібом, міцніє і росте, так і душа живиться Словом Божим. Повсякчасно творімо коліноприклонення, кожний за своєю силою скільки кому призначено, займаймося і своїм рукоділлям, бо той, хто нічого не робить, не заслуговує навіть їсти (2 Сол. 3, 10).

Помагаймо один одному, бо один буває немічний, а другий – сильний. Не сперечаймося, а тихо чинімо добро, будьмо приємними в розмові, мирними, поборливими, милосердними, лагідними, благопокірливими, сповненими милості і добрих плодів. І мир Божий нехай збереже наші серця і ум і сподобить нас Небесного Царства, у Христі Ісусі Господі нашім, Якому належить слава і влада з Отцем і Святим Духом, нині і повсякчас і на віки віків. Амінь.

Теодор Студит, «Лавра»

«ВАС НІКОЛИ НЕ КАТУВАЛИ?»

Історія Ігоря Козловського про 700 днів у донецьких підвалах

У січні 2016 року в квартиру Ігоря Козловського у Донецьку увірвалися бойовики так званої ДНР, які вилучили техніку та документи на житло, а також викрали цінну колекцію антикваріату. У квартирі залишився старший син Ігоря, який понад 20 років лежить зі зламаним хребтом. «Я доглядав його і думав, як вивезти. Для цього потрібне було функціональне ліжко та спеціальна автівка. Я вже планував зробити це, але був заарештований». Згодом «військовий трибунал "ДНР"» засудив чоловіка до двох років і восьми місяців ув'язнення. Звільнений з полону 27 грудня 2017 року.

Під час ув'язнення та після нього Ігор Козловський переживав посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Це коли людина знову й знову глибоко відчуває травматичний досвід минулого. Водночас емоції та почуття в цих переживаннях можуть бути такої сили, як і «того дня». Люди з ПТСР страждають від безсоння, порушення пам'яті, підвищеної тривожності, розфокусованості, відчуття внутрішнього заціпеніння. Часто їм не вдається повернутися до наповненого повсякденного життя і побачити в ньому радість через перебування в минулому. Є стереотип, що ПТСР переживають лише люди з військової сфери. Але насправді цей розлад може стосуватися будь-якого складного емоційного потрясіння. Наприклад, ДТП,

смерті близьких, емоційного чи фізичного насильства, невдалих стосунків.

У випадку Ігоря Козловського йдеться не про одну подію, а про серію внутрішніх потрясінь. Відсутність інформації про сина – одне з них. Історія Ігоря Козловського – це не лише історія про переживання травми, а й розповідь про характер і внутрішній світ людини у важких обставинах. Ми публікуємо його розповідь, щоб пояснити, як відбувається глибинне переживання травми і яка робота за цим стоїть.

ПЕРШИЙ ЕТАП – АРЕШТ

Мене кинули в підвал, у якому не було жодних умов, щоб жити. Люди можуть лежати на підлозі по 100, 200, 300 днів, навіть помирати. Ніхто їх тут не знайде. Двері зачинилися, минуле залишилося за ними, майбутнє, ймовірно, також. Я не знав, що відбувається з моїм сином, чи його врятували і чи повідомили щось моїй сім'ї. Відсутність інформації – ще одна мікротравма. Людина живиться знаннями, вони дають їй віру та надію. Забрати знання означає забрати в людини перспективу. Вони ж навмисно не розповідають, що відбувається, щоб тиснути цим.

Спочатку мене виводили по дві хвилини на день уранці та ввечері, щоб сходити в туалет. Я не мав змоги вмити обличчя чи якось доглядати за собою. Світло було постійно ввімкнене, заснути складно, втрачається розуміння часу. Відчуття загострюються, унаслідок тривалого переживання стресу починається дистрес, він розтягується в часі та стає хронічним. Згодом мені на голову наділи мішок і повели кудись. «Вас нікагда не питали?» [Вас ніколи не катували?-Ред.] Мене били струмом, душили, підвішували, ламали кістки. І я при цьому нічого не бачив.

Зрілість – це смиренність і прийняття усього, що може трапитись. Це спокій насамперед.

Лише голоси та біль, що заповнили усе тіло. З якогось моменту я віддалився від ситуації, ніби занурився у воду. Голоси лунали десь здалеку. Я мав змогу спостерігати ситуацію наче збоку. Завдання цих людей, передусім, зламати людину психологічно, змусити її робити те, що їм потрібно.

Коли я чую розповіді про людей, які не змогли подолати схожі обставини, то розумію, що в них не було потрібного внутрішнього простору й вони надто чіплялися за життя. Каткування триває багато годин, і, якщо людина живе зовнішнім відчуттям часу, цей досвід стає нестерпним. Хочеться, щоби все нарешті закінчилося. Власне, на цьому моменті багато хто й ламається. Бо вони хочуть жити, зокрема без болю. Адже померти можна будь-якої хвилини, кров закипає, серце не витримує.

Потім мене знову кинули в підвал і зняли з голови мішок. Я був повністю скривавлений, мені доводилося знову вчитися ходити, через атрофію постійно непритомнів. Але в якийсь момент зловив себе на думці, що усміхаюся. Тому що більше не боюся померти. Це означало, що вони мене вже не дістануть. Це перша думка. А друга – що я буду жити, а не виживати. Бо не боюся піти назавжди. Я буду тут і зараз, гідно переживатиму цей досвід і любитиму. У мене є сенси любові. До рідних і близьких, до життя, до Батьківщини. Я часто повторюю фразу: «Я боржник любові». Це не просто слова, це внутрішні переживання. Я повинен жити, щоб віддавати свою любов.

ДРУГИЙ ЕТАП – ТРИВАЛИЙ ШОК

Насамперед шок від того, що відбувається навколо. Каткування, постійні зомління, бруд і решта жахить стають чимось звичним. З'являється розуміння, що я тут надовго й потрібно навчитися якось жити в цих умовах. Як я міг

попри це віддавати комусь свою любов? Люди навколо страждають, і мої сенси могли служити їм. Це означає, що я мав вийти назовні та почати думати про інших.

Страждання були різними. Комусь не було чого їсти, і я міг віддати цій людині свій хліб. Але були люди, що зовсім втрачали апетит. Це страждання про втрату сенсу. Багато кому потрібно було повертати почуття цінності, змістовності того, що відбувається, давати бодай якісь орієнтири. Люди часто кохалися у власній травмі й не мали змоги побачити щось іще. Травма ставала всім, і нічого, крім неї, в людей не було. Що я міг робити для них? Розмовляти з ними, давати інформацію, якої вони так потребували, розповідати історії, що нагадували їм про життя.

Кілька днів тому, гортаючи стрічку новин, я натрапив на інформацію, що один з військовополонених, якого готували до обміну, не витримав і наклав на себе руки. Я розумію чому. У нього взагалі не було інформації про майбутнє. Він не знав, що його чекає. Він, можливо, тиснув на себе, засуджував себе і, ймовірно, надто занурився у себе. Це призвело до того, що він наклав на себе руки. Багато людей, які до цього приходять, не мають змоги впоратися з власною травмою.

Пригадую, як мене та інших політв'язнів кинули у підвали СІЗО. Там у часи Союзу були камери смертників. Приміщення, що завширшки як лавка в парку. У підлозі дірка для туалету, а високо вгорі віконце з розбитим склом, через яке в камеру залітав сніг. Періодично з дірки виливалися нечистоти й вилазили пацюки. Я читав цим пацюкам лекції. Мені важливо було не втрачати власні сенси, не забувати, ким я є поза камерою. На протилежній стіні були видряпані страждання інших людей. Хтось тут був багато років тому, хтось нещодавно, хтось, напевне, тут помер.

Я стежив за тим, як цей шок переживають інші ув'язнені. У тих, хто внутрішньо не готовий, усередині багато напруги, з якою вони не можуть упоратися. Нерідко це виливається в істеричність, в опис життя з перебільшеннями. Це бажання втекти від болю, заперечити те, що відбувається. Часто цей неспокій формулюється у питанні: «За що?». Тобто людина відмовляється бачити в цьому якийсь сенс, вона вважає, що не гідна такого досвіду. Зрілість – це смиренність і прийняття усього, що може трапитись. Це спокій насамперед.

Навіть опинившись фізично поза межами цього досвіду, маючи свободу пересування, внутрішньо ці люди залишаються ув'язненими. У камерах і колонії я спілкувався зі злочинцями, кримінальними авторитетами. Вони поводитися зі мною на рівних, тому що чули й бачили, що я роблю, як спілкуюся. Часом вони приходили до мене за порадою. Я запитував у них, чи опиняться вони колись на свободі? На волі – це зрозуміло. Вони матимуть змогу вільно пересуватися світом, але чи буде це свободою від понять, які знову й знову приводять їх до в'язниці? Люди, що не переживають свою травму до кінця, не отримують досвіду. Травма маніпулює ними.

ТРЕТІЙ ЕТАП – ЖИТТЯ ПОЗА ТРАВМОЮ

Для мене це вже період життя на волі. Коли немає катувань, тиску, обмежень, але є тригери, через які пам'ять нагадує про події минулого. Це може статися через запах, колір, через сон. Травму потрібно виговорювати, виписувати, доводити до стану інформації, якою можна ділитися з іншими. І головне – не робити це із самокопанням, а перетворювати на здоровий аналіз. Самокопання – це і є, власне, закоханість у травму. Воно тисне на почуття провини, жалю, меншовартості. Аналіз же спрямований на конструктивне вирішення. Цей досвід повинен працювати не лише на мене. Він може допомагати іншим, він з'явився у мене навіщось. Я часто наголошую: «Не чому, а навіщо?». Яку цінність це несе? Бажання зрозуміти значення ситуації і робить нас людьми.

Важливо бачити власну історію, розуміти її сенс, створювати з неї розповідь. Недарма в багатьох архаїчних суспільствах історія була методом лікування. На території Конго є традиція під назвою «касала», коли навколо того, хто перебуває у сильному переживанні, збираються люди й розповідають йому, хто він, звідкіля, що зробив, хто його родина, нагадують про його добрі вчинки. Це знову пов'язує людину з життям, дає їй відчуття причетності до групи. Якоюсь мірою вони легалізують переживання.

А ті, своєю чергою, перестають мати таку велику силу. Тобто людям, які пережили травму, важлива підтримка. Вона, крім почуття потрібності, може дати природні джерела ендорфінів. Часто через відсутність підтримки люди шукають ці ендорфіни в алкоголі, наркотиках чи інших речах, які ще більше руйнують.

Один знайомий, що переживає ПТСР, сказав мені недавно, що його «накриває». Ми сиділи в сусідніх камерах, він гідно тримався. Але в Києві після звільнення зіткнувся з проблемами, що не сприяють одужанню. По-перше, його не брали на роботу, і він переживав це як продовження своєї травми, по-друге, йому не було з ким тут про це поговорити. Звісно, він пішов до психолога, але той не дуже розумів, що таке ПТСР і як з ним працювати. Але це принаймні розмова про його напругу, переживання. Він каже, що періодично втрачає будь-які орієнтири, що йому хочеться з розбігу вгатитися в стіну. Сьогодні він, здається, знайшов роботу в Польщі. Знаю також іншу історію, в якій чоловік не зміг адаптуватися та покінчив з собою.

В якийсь момент зловив себе на думці, що усміхаюся. Тому що більше не боюся померти. Це означало, що вони мене вже не дістануть.

У всіх своя історія. Ми з цього починали. Дехто після повернення має враження, що його кинули. Я кажу тоді, що це інфантізм. Вас зустріли, погодували, дали засоби на перший час життя. І все, не очікуй більшого. У людини мають бути власні внутрішні сили, щоби вийти з цієї ситуації. Я знаю також історії, в яких люди пройшли крізь ситуацію гідно та змогли адаптуватися.

Криза – це своєрідний суд, на якому людина вирішує, хоче вона жити так, як раніше, чи ні.

Наприклад, Олексій Кириченко, військовий, колишній полонений; провів у полоні 1212 днів. Потрапив до бойовиків після битви за Савур-Могила, звільнений 27 грудня 2017 року [разом з Ігорем Козловським – ред.]. У його житті тепер інші випробування: він займається здоров'ям дружини та матері.

Важливо жити не лише собою, а й зв'язками з іншими, бути пов'язаним з кимось. Реалізовувати в такий спосіб свою любов. Це допомагає людині гідно проходити крізь випробування. Але, звісно, декому також потрібна медикаментозна підтримка. Але не тільки вона, треба займатися і тілом. Я і до ув'язнення, і під час нього займався йогою, пранаямою. Турбота про себе та своє здоров'я – це внесок у майбутнє.

Як зрозуміти, що травма стала досвідом? Це виявляється у спокої, рівновазі, прийнятті. Мить глибшає. В японській мові є такий термін «рей» – вияв глибокої поваги комусь чи чомусь під час зустрічі. Я бачу квітку, я бачу її цвіт, ми з нею рівні. Я насолоджуюся нею і насолоджуюся життям. Почуття гармонії між тим, що ззовні та всередині – це і є здорова людина.

СПОЧАТКУ ТРАВМА, ПОТІМ ДОСВІД

Як говорити про ПТСР? У нього чимало різних аспектів, глибина та інтенсивність переживання залежить від людини, від того, як саме вона пройшла крізь це випробування. Усе залежить від особистих меж. Треба розуміти, наскільки людина зріла, чи вмє вона формувати свій вну-

трішній порядок, на який можна покладатися, коли важко. Коли говоримо про досвід переживання, спочатку потрібно з'ясувати, як саме людина розуміє все те, що з нею сталося. Це просто її внутрішнє відчуття чи також погляд збоку? У будь-якої ситуації є спостерігач. Внутрішній, якого ми називаємо совістю, мораллю, і зовнішній – це може бути те, у що віриш.

Дивлячись на свій досвід з різних позицій, я розумію, що травму спричинила не одна подія. У житті є низка ситуацій, які ведуть людину до певної кризи. Цей момент важливий для становлення. Криза – це своєрідний суд, на якому людина вирішує, хоче вона жити так, як раніше, чи ні. Як правило, йдеться про виростання над собою чи про зміну цінностей. У цьому сенсі травма може вести людину як уперед, так і назад. Якщо її переосмислити, вона стає досвідом, який дає змогу укріпитися в цінностях та отримати важливу інформацію про себе. У кризах проявляється характер. Усе найкраще і найгірше, що може бути.

Мене часто запитують, що допомогло мені пройти крізь це випробування і перетворити травму на досвід. Я відповідаю, що це гідність. У неї багато вимірів. Це і самоповага, і повага до інших, і толерантність, і вміння не залежати внутрішньо від зовнішніх обставин. Гідність повинна бути наповнена і своїм первинним сенсом – зрілістю. Що б з людиною не трапилося, вона дозріла до цього. Йдеться передусім про внутрішній простір, а не про вік. Він повинен мати ціннісні орієнтири, що ляжуть в основу особистих принципів. У складних ситуаціях людина стає емоційною. Якщо у неї немає правил, почуття можуть заполонити та зруйнувати все.

**Марк Лівін, «The Village Україна»;
світлив Андрій Баштовий**

PS. Ігор Козловський – вчений і релігієзнавець, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України.

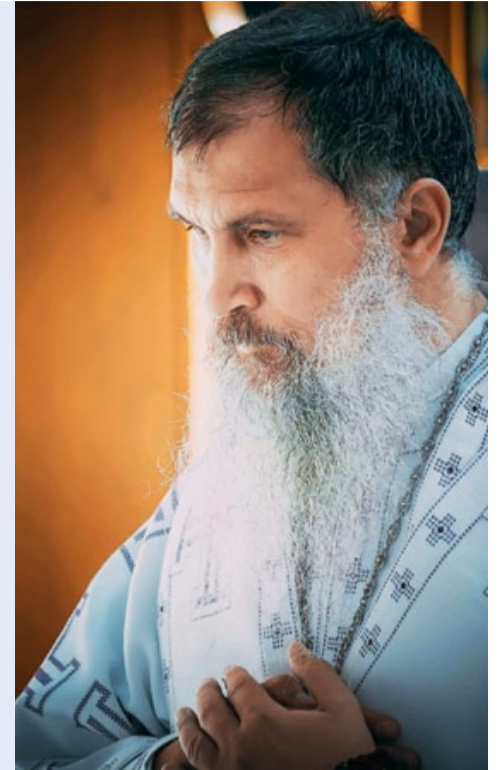
Думи мої...

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЦЕРКВУ

Часта проблема мирян – саме вони не хочуть відчутти відповідальність за Церкву. Не хочуть взяти це на себе. Не хочуть повірити в те, що Бог хоче, аби я розбудував Царство Боже там, де Він поставив мене. Щоб я щось робив, тому я можу щось робити! Я не можу змінити світ чи цілу Церкву, чи змінити українське суспільство, яке нам не подобається, але я щось можу зробити – конкретно, чітко, саме в тій ролі лідера, де Бог мене поставив. Важливо вірити в те, що Бог поставив, що це не набір випадковостей, мовляв, отак якось склалося. Нічого просто так в житті не складається. Господь каже знамениті слова: «...Ні волосинка з голови не падає, щоб на це не було Божої волі» (пор. Мт. 10, 30).

Бог потребує мене на цьому місці, Бог сподівається на мене, Бог вірить у мене. Може я часом розчаруюся у собі, вхожу в кризи знеохочення, але Бог ніколи не знеохочується в мені. Він і далі вірить у мене.

Владика Венедикт Алексійчук, з Фейсбуку

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ НА ВЕСІЛЛІ

Весільна світлина 1928 р. у відомому фойє колишнього Національного казино у Львові (сьогодні Будинок вчених), побудованого в 1898 році австрійським архітектурним ательє Fellner&Helmer. Наречена – Марія Чарковська, родичка митрополита Андрея Шептицького. Світлина з колекції Ганусії Фаріон-Балух із Чикаго, чия бабуся Марія Ільницька-Ганущак була репетиторкою нареченої (на верхньому майданчику сходів).

Подано за: Forgotten Galicia

ІДЕЮ ПРОВЕДЕННЯ ПСЕВДОСОБОРУ 1946 РОКУ КИЇВ ЛОБЮВАВ БІЛЬШЕ, НІЖ МОСКВА

Ідею ліквідації УГКЦ шляхом «возз'єднання» з РПЦ найактивніше проштовхували діячі УРСР. У Москві схилялися до того, щоби перехід на православ'я відбувався індивідуально. Про це у програмі «Без броду» – спільному проєкті ZAXID.NET та журналу «Локальна історія» розповів Директор Інституту історії Церкви Українського католицького університету Олег Турій.

«Процес розробки плану ліквідації почався ще у 1939 році і продовжувався. Що цікаво, головним мотором (про це раніше було мало відомо) стали люди не в Москві, а у Києві. І, зокрема, в цьому дуже сильно був задіяний Хрущов та республіканське управління НКВС. Саме вони проявляли тут найбільше ініціативи, щоби Греко-Католицька Церква була ліквідована шляхом возз'єднання із РПЦ», – заявив він.

Олег Турій зазначив, що тодішні історики радили, як можна розправитися з Церквою: «До послуг радянської влади були придворні історики, які написали кілька службових записок, але були також і відкриті публікації, де прямо аналізували досвід ліквідації унії в царській Росії за часів Миколи I. Це була модель для радянської влади, яким чином можна було би розправитися з Церквою тут, на місцях».

За словами історика, у Москві розглядали дещо інший варіант нищення Церкви. «Хоча я би не сказав, що цей план був відразу таким однозначним. Якраз у Москві більше схилялися до того, щоби перехід

на православ'я відбувався індивідуально, щоби не творити якогось органу, як-от "собор". Таким поступовим шляхом переводити поодиноким кожному конкретному єпископа, якщо вдасться. Очевидно, це було найважливіше – переконати когось з єпископів. Цього не вдалося зробити, але такі зусилля були у різний спосіб – і погрозами, і обіцянками. Навіть сам Йосиф Сліпий згадував, що йому обіцяли титул митрополита Київського РПЦ, якщо він погодиться перейти до Московського Патріархату», – зауважив він.

Проти проведення «собору» виступав і тодішній Патріарх РПЦ Алексій Сіманський. «Їм йшлося про інше – і це те, чого побоювалися як церковний провід, так і в Москві – будь-якої організованої діяльності. Для них було краще розсипати людей, щоби вони були окремими одиницями. Тому мені здається, що ідея "собору" не до кінця була зрозумілою. Ми маємо приблизно місяць часу, коли з Києва до Москви прийшов план дуже конкретних кроків із підготовки т. зв. собору і проголошення цього возз'єднання. А в Москві вичікували місяць – напевно, обдумували, радилися, обговорювали. Ми, на жаль, не маємо тамтешніх документів, але позиція центрального керівництва, як церковного, так і державного, не була такою однозначною відразу», – наголосив Турій.

75 років тому радянська влада провела спецоперацію з ліквідації Греко-Католицької Церкви – Львівський псевдособор. Із 216 делегатів від духовенства – 142 були завербованими агентами НКВС. Після псевдособору УГКЦ із мільйонною паствою пішла у підпілля на понад 40 років. (РК)

ЧОМУ МОСКВА ДОСІ БОЇТЬСЯ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ?

На сході Румунії є місто і порт Ґалац.
28 жовтня 1962 року там, за активної участі
московських агентів КДБ, руйнували собор
святого Георгія.

За інформацією експосла України в Румунії Антона Бутейка, робота була непростюю – храм стояв на фундаментах стародавньої генуезької фортеці і знищенню не піддавався. Варвари застосували рідкісний метод – упродовж декількох ночей під великим тиском під фундамент помпували солону морську воду. За два тижні таких пекельних зусиль у стінах з'явилися тріщини і відбулося осідання, але собор продовжував стояти. Завершити цей акт вандалізму вдалося лише за допомогою металевих тросів і потужного корабля, який стягнув святиню у бік Дунаю.

Що ж спонукало московських кадебістів заангажувати румунських комуністів до проведення такої складної спецоперації? Страх перед Іваном Мазепою. Адже в церкві святого Георгія було поховання славнозвісного гетьмана України. Отже, через 250 років після смерті Івана

Мазеви, упродовж яких імперія проклинала, поливала брудом і ретельно зачищала пам'ять про великого гетьмана, вона продовжувала його боятись.

Собор святого Георгія, в якому був похований гетьман України Іван Мазепа. Місто Ґалац, Румунія. Світлина 1900 року

Причини цього страху влучно означив доктор історії Ярослав Дашкевич: «Ворожа пропаганда, причому сказано ворожа, доклала всіх зусиль для того, щоби протягом майже трьох століть зруйнувати образ Велико-го гетьмана. Скільки бруду було вилито на Мазепу та його послідовників, мазепинців-націоналістів! Постає гетьмана обплутали брехнею зі страху: Росія і в минулому, і, зрештою, тепер, не бачила і не бачить більшого лиха і нещастя для свого імперського існування, як утворення незалежної і самостійної соборної України».

Програти бій – не означає програти битву. Битва з імперією продовжується сьогодні в Криму та на сході України.

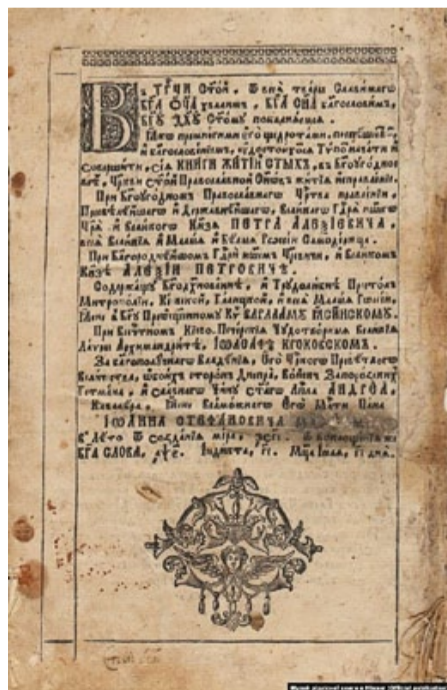
Із цієї ж причини імперія до сьогодні продовжує боятись Мазепи і невпинно застосовує проти нього на-працьований століттями арсенал дій. Саме через це на 30-му році незалежності у столиці України немає пам'ятника великому гетьману, в державних музеях бій під Полтавою подають як «велику пабеду русска-во аружя» [велику перемогу російської зброї], а депу-тати Київради слухняно голосують за перейменуван-ня столичної вулиці імені Мазепи.

Щоправда, в Україні від недавнього часу загово-рили про благодійну діяльність гетьмана. Це добре. Але благодійність Мазепи (до речі, за масштабами досі ніким не перевершена) була лише частиною ве-ликих діянь гетьмана як видатного державного мужа. Проте саме у такому контексті сьогодні про Мазепу го-ворять вкрай рідко.

З огляду на це є сенс коротко нагадати про мету і діяльність гетьмана Української козацької держави. Отже, головні зусилля Івана Мазепи були скеровані на перетворення України в державу тогочасного євро-пейського типу з усіма відповідними складовими:

- формуванням високоосвіченої аристократії (як опори впорядкованої держави);
- проведенням розумної економічної політики;
- розбудовою української Церкви;
- піднесенням і розквітом в усіх галузях україн-ської культу-ри – освіті, на-уці, літературі та мистецтві;
- відродженням Києва як старо-давньої столи-ці Української держави.

Полтавська ката-строфа зруйнувала плани Мазепи і його однодумців. І хоча у бою з московським царем український гетьман програв, його ім'я у бороть-бі з імперією стало

Український бестселер 17–18 століть – «Життя Святих» (Четь-Мінеї) Димитрія Ростовського. Виданий коштом Івана Мазепи. Прізвище гетьмана імперські цензори затерли сажею

Під час відкриття пам'ятника Івану Мазепі в м. Ґалаці (Румунія), 6 травня 2004 р.

для подальших поколінь величним символом праг-нення незалежності.

«Політичні пляни гетьмана Мазепи та його одно-думців були зруйновані, – пише історик Олександр Оглоблин, – українські землі дісталися на поталу мос-ковського переможця, доля Української держави була зважена на терезах російської імперіалістичної полі-тики. Але чин Мазепи не пішов на марне. Він замані-фестував перед усім світом і перед майбутніми поко-ліннями незламну державну волю української нації. "Україна завжди прагнула бути вільною" – ці слова Вольтера були присвячені Мазепі».

Отже, 1709 року під Полтавою відбувся перший ве-ликий бій за незалежність України від Московської імперії. Як відомо, програти бій – не означає програти битву. Сучасна історія цьому підтвердження: битва з імперією продовжується сьогодні в Криму та на сході України. І в цій важкій борні українці стоять не лише за територіальну цілісність своєї держави. Відбува-ється принципова світоглядна битва за Україну євро-пейську (саме такою її бачив Мазепа) проти України азійської, якою хотів її зробити цар Петро і за яку сьо-годні так завзято змагаються адепти «русскаво міра» [російського світу].

І насамкінець думка доктора історії Ярослава Даш-кевича: «Якщо сьогодні, у хвилину нових небезпек, що нависли над Україною, яку хочуть ще раз позбави-ти незалежності, за чимось шкодувати, то хіба за тим, що Мазепині мрії майже три століття тому не здійсни-лися та що вірних Україні державних мужів – і нібито "зрадників Росії" – в українській історії було так мало».

Ірина Костенко, Ірина Халупа, Радіо Свобода

СТУПИТИ НА ДОРОГУ БРАТЕРСТВА (12)

Знайомимо вас з новою енциклікою Папи Франциска на тему братерства та соціальної дружби.

У третій частині енцикліки «Fratelli tutti», названій «Мислити й творити відкритий світ», Папа Франциск зупиняється, зокрема, на роздумах про солідарність.

Покликаючись на своє послання з нагоди Всесвітнього дня миру 2016 року, він наголошує, що солідарність, «як моральна чеснота і соціальна постава, плід особистого навернення», вимагає співпраці всіх відповідальних за виховання, починаючи від сім'ї, яка є «першим середовищем, в якому живуть цінностями любові й братерства, спільного життя і взаємообміну, турботи й опіки над іншою людиною та передають їх». Крім того, родина – це також «упривілейоване середовище передавання віри, почавши від перших простих жестів побожності, яких матері вчать своїх дітей». «Важливу місію» виконують вчителі й вихователі, які «повинні усвідомлювати свою відповідальність за моральний, духовний і соціальний аспект життя учнів». Врешті, за засвоєння і передавання вже з дитинства цінностей свободи, взаємоповаги і солідарності несуть «працівники культури і засобів масової інформації» (114).

Розвиток «не може прямувати в напрямку накопичення багатства малою групою людей», а повинен «забезпечувати права людини: індивідуальні, соціальні, економічні й політичні – включно з правами націй і народів».

«У такі моменти, коли здається, що все розпливається і втрачає консистенцію, нам потрібно апелювати до твердого переконання, яке походить із усвідомлення, що ми відповідальні за крихітку інших людей, і шукати спільне прийдешнє. Солідарність виражається конкретно в служінні, яке може приймати різні форми відповідальності за інших людей», – пише далі Святіший Отець, зазначаючи, що служіння значною мірою є «підключенням про слабкого». А оскільки служіння завжди дивиться братові в очі, торкається його тіла, відчуває його близькість, і часом навіть «терпить», допомагаючи, воно «не є ідеологічним», бо служить не ідеям, а особам (115).

За словами Папи, слово «солідарність» не завжди подобається... Водночас, воно означає «набагато більше, ніж кілька спонтанних актів добротності». Йдеться про те, щоби «мислити й діяти категоріями спільноти, пріоритетністю життя всіх людей над при-

Олег Шупляк, «Танець Неба і Землі», 2021 р.

своєнням матеріального добра якоюсь групою», а також про боротьбу «зі структурними причинами вбогства, нерівності, безробіття, втрати землі й домі, з нехтуванням соціальних і трудових прав» (116).

«Коли говоримо про піклування спільним домом, планетою, то апелюємо до мінімуму універсального сумління і до турботи про взаємодопомогу – того, що ще може бути в людських серцях», – веде далі Святіший Отець, зауваживши, що якщо хтось має воду в надмірі, але береже її з думкою про все людство, то ця особа осягнула моральний рівень, завдяки якому може вийти з себе самої та з групи, до якої належить. Саме цього потрібно, «щоб визнати права кожної людини, навіть народженої за межами моїх границь» (117).

У цьому контексті Глава Католицької Церкви зупиняється на необхідності відновити соціальну функцію власності. «Світ існує для всіх, бо всі ми, люди, народилися на цій землі й маємо однакову гідність», – нагадує він, вказуючи на недопустимість виправдання привілеїв одних позбавленням прав інших, зокрема, на основі расової чи релігійної приналежності, здібностей, місця народження чи проживання. У перших століттях християнської віри різні мислителі розвинули думку про «загальне призначення матеріального добра». Вона вела до переконання, що «якщо хтось не має того, що необхідне для гідного життя, то це тому, що хтось інший привласнив це собі». Святий Іван Золотоустий підсумував це так: «Не ділитися з убогими своїм добром – це грабувати їх і позбавляти життя. А те, що ми маємо, – це не наше, а їхнє». (118–119).

Святий Іван Павло II в енцикліці «Centesimus annus» писав: «Бог дав землю всьому роду людському, щоб годувала всіх його членів, не виключаючи нікого і нікого не ставлячи у привілейоване становище». За словами Папи Франциска, важливість цих слів досі не розуміють, а тому він нагадує, що «християнська традиція ніколи не визнавала абсолютного чи непорушного права на приватну власність,

«Якщо хтось не має того, що необхідно для гідного життя, то це тому, що хтось інший привласнив це собі».

наголошуючи на соціальному призначенні всіх форм власності», про що вже йшлося в енцикліці «Laudato si'». Принцип спільного використання матеріального добра всіма є «першим принципом всього суспільно-етичного устрою», як навчав Папа Войтила, природним, первинним і пріоритетним правом, а всі інші права на добро, потрібне для інтегрального розвитку людини, включаючи приватну власність і все інше, як сказав святий Павло VI, «не повинні перешкоджати, а навпаки – полегшувати їх реалізацію (Populorum progressio 22). «Право на приватну власність може бути визнане тільки як вторинне природне право, яке виводиться з принципу універсального призначення матеріального добра і тягне за собою дуже конкретні наслідки, які слід відобразити у функціонуванні суспільства. Але часто трапляється, що вторинні права ставлять над пріоритетними і первинними правами,

які тоді неможливо застосувати на практиці» (120).

Отож, підкреслює Папа Франциск, «нікого не можна виключати з огляду на місце народження, а тим більше – з огляду на привілеї, які мають інші люди, народжені в місцях із більшими можливостями». Розвиток, за його словами, «не може прямувати в напрямку накопичення багатства малою групою людей», а повинен «забезпечувати права людини: індивідуальні, соціальні, економічні й політичні – включно з правами націй і народів» (121–122).

Це правда, що підприємницька діяльність є «благородним покликанням», спрямованим на виробництво багатства та вдосконалення нашого світу. Бог прагне, щоб ми розвивали таланти, які Він нам дав. У Його задумі кожна людина покликана «розвивати себе саму, включно з розвитком економічних і технічних здібностей, аби використовувати їх для збільшення матеріального добра і покращення добробуту». Але, підприємницькі таланти, дані Богом, «слід спрямувати на розвиток інших людей, на подолання бідності, особливо через створення різноманітних можливостей працевлаштування». Бо «паралельно з правом на приватну власність», існує важливіший і первинний принцип «підпорядкування всієї приватної власності універсальному призначенню земних дібр» (123).

Новини Ватикану

XI

ОТЕЦЬ ГАВРИЇЛ КОСТЕЛЬНИК І ПСЕВДОСОБОР 1946 РОКУ: ПАСІОНАРІЙ ЧИ КОЛАБОРАНТ

Я навмисне подав таку провокативну тему для свого виступу. Сподіваюся, в кінці доповіді запропоную свою відповідь на запитання, яке стоїть у заголовку. Важливо розуміти, що від лютого 1945 року, коли було прийняте рішення в Москві про ліквідацію Української Греко-Католицької Церкви, питання про те, чи буде вона існувати в ССРСР чи ні, вже не стояло. Тож важливо подивитися, як різні люди бачили себе у тому потоці подій, які пройшли тоді Галичиною.

Обличчям підготовчої акції, як і самого Львівського псевдособору, був отець Гавриїл Костельник. Він проживав у Львові від 1913-го року, досить довго перед самим «собором». Служив він практично постійно в Преображенській церкві у Львові, і дуже символічно, що однією з перших акцій, які стосувалися легалізації Української Греко-Католицької Церкви, було проголошення у жовтні 1989 року повернення парафії Преображення Господнього до лона УГКЦ.

Ким же був цей священник? Він був досить популярний проповідник, досить відома духовна постать у Галичині і Львова зокрема. Він був деканом богословського факультету Львівської богословської академії, професором, викладав низку предметів студентам у Духовній семінарії та Богословській академії. Був редактором «присвяченого церковним і суспільним справам» часопису «Нива», в якому друкувалися і наукові розвідки. Докторат з філософії Костельник захистив у 1913 році у Швейцарії, тобто мав він високу європейську освіту. Крім того, був досить обдарованим, мав письменницький талант, художній хист.

Моє зацікавлення цим священником зумовлене тим, що він був одним з найяскравіших релігійних філософів Галичини серед українців не лише довоєнного періоду, а й на сьогодні. Його творча спадщина, якщо сказати мовою цифр, нараховує близько 40 книг, більше 200 наукових розвідок та публікацій у пресі, біля 30 назв прозових творів, а також поезію. Наукові публікації мав з філософії, історії філософії, богослов'я.

Частина його художніх та історичних творів заклала підвалини національного усвідомлення та мікрмови бачванських русинів-українців. Нині Г. Костельника шанують у Воєводіні, видають його спадщину. Був не раз членом різноманітних комісій з присудження літературних премій.

Також – і це важливо підкреслити – був послідовним антикомуністом. Ця його діяльність мала розвиток у двох аспектах. Найперше – він боровся з атеїзмом, і більшість його творів, власне, зорієнтована проти атеїзму як такого. Також він розглядав і деякі аспекти соціального устрою в Радянському Союзі. **Наведу лише дві його цитати, які публікувалися тоді. Він прямим текстом у 1941 році вказував, що ми «були визволені від скажених спасителів більшовиків», за яких «Україна хрестилася кров'ю». В іншому творі, що «жодна держава так не мучила своїх підданих, як більшовицька, яка мучить не тільки тіло, а й душу в найглибших її глибинах. Це чортівський млин, що меле людей».** Свідки згадували нам про його яскраві антикомуністичні проповіді в церкві. Агенти наприкінці 1944 року доносили в органи про те, що у приватних бесідах він «цілком ототожнював большевизм з фашизмом». Вочевидь, через такі погляди він мав би бути заарештований радянськими органами, але вони планували використати його для досягнення власних цілей.

Часто звучить думка про те, що мусило щось відбутися у його світогляді дуже радикальне, аби він погодився очолити цю лінію підготовки ліквідації Греко-Католицької Церкви. Не думаю, що 1945 року змінився його світогляд, адже на той час він мав уже майже 60 років. А оскільки він достатньо глибоко аналізував явища у своїх творах, то варто поставити питання інакше: якою була його мотивація до саме такої участі у тому потоці подій.

Перша спроба радянських органів залучити Г. Костельника була уже в період 1939–41 років. Підказкою для них використати Костельника були покази Володимира Целевича, відомого довоєнного політика в Галичині, дані ним у київській тюрмі у березні 1940 року. Він прямо підказав: «Костельник вороже налаштований до Папи та католицизму, проте говорить про це лише в приватних розмовах. Думаю, що Костельник очолив би роботу, спрямовану на незалежність ГКЦ від Ватикану».

Таких своїх поглядів Костельник (хоч вони й не були настільки «ворожі», як може видатися з цитати Целевича) і не приховував, навіть писав у листах, що він з думками про те, що «Рим і Польща довели унію у нас до повної кризи», не крився приватно. Відомо, до прикладу, що на одній з унійних конференцій Митрополит Шептицький навіть забрав у Костельника слово після досить різких його висловлювань на цю тему. Проте слід підкреслити, що навіть у рефераті, написаному для органів НКГБ 1941 року, Костельник чітко описав, про що йому йшлося: «Мушу зазначити, що це цілком помилкова думка, начеб "восточники" в душі укрито були православні. Боротьба в нас велася тільки за збереження традиції нашої церкви, а не проти католицької віри в ідеальному розумінні».

Ідеологи РПЦ пишуть про еволюційний шлях Костельника до православ'я та що Львівським псевдособором він здійснив свою заповітну мрію. Це неправда. Він був проти руху до православ'я. З метою тиску на нього в 1941 році було арештовано його сина Богдана. Юнак мав 20 років і був розстріляний перед відходом більшовиків у кінці червня 1941 року в Замарстинівській тюрмі, батьки його так і не побачили. У листі до свого родича 1941 року, вже за німецької окупації, Гавриїл Костельник писав, що «Бодьо погинул як закладник за мене, заправо, за шицьких паноцох», через відмову батька співробітничати з органами влади. А пропонували йому тоді «же большевицька партия

Збірки творів Костельника, видані в Новому Саді ▲

назначала ме на митрополита Автокефалней Западно-української Церкви... а кед то примем та Бодя дораз випуща. Дабоме я того не могол прияц, бо сом не таки шалени, же би большевики презомне розбивали нашу Церкву». Костельник тоді не погодився «втїлювати свою мрію» навіть ціною життя сина.

Потім, від 1944 року, варто звернути увагу на такий аспект особистості Гавриїла Костельника: він, як я вже підкреслював, мав високу європейську освіту і мав досить високу самооцінку, дещо завищену амбіційність. Мав добрий полемічний дар, але в деяких своїх критичних замітках переходив на нотки зарозумілості. Наприклад, він звертався в публічній відповіді до одного зі своїх опонентів: «Ну-ну, зараз поміряємся», – мовляв, хто кого переможе аргументами в дискусії. Він був досить рішучим: відомі кілька «скандалів», в яких він брав участь ще до війни, створюючи проблеми в стосунках Львівської єпархії з Ватиканом (йдеться про целібатні дискусії, про обрядові особливості та інше). Є така цитата з твору 1922 року, де Гавриїл Костельник, звертаючись в художній формі до Бога, говорить, що «Ти покликав мене в далеку дорогу, в нову країну» (бо він народився не в Галичині, – О.П.) і пише, що «поставив ти мене там, де ломляться сили, де противних течій нова течія повстає. Яка велика дорога ще переді мною». Цей момент певної амбіційності, місійності є присутній у його вчинках після того, як у травні 1945 року було утворено ініціативну групу.

Як же було залучено Костельника? Оскільки тиск, базований на особистих мотивах, не спрацював ще за перших більшовиків, вони пробували інші методи впливу на ньо-

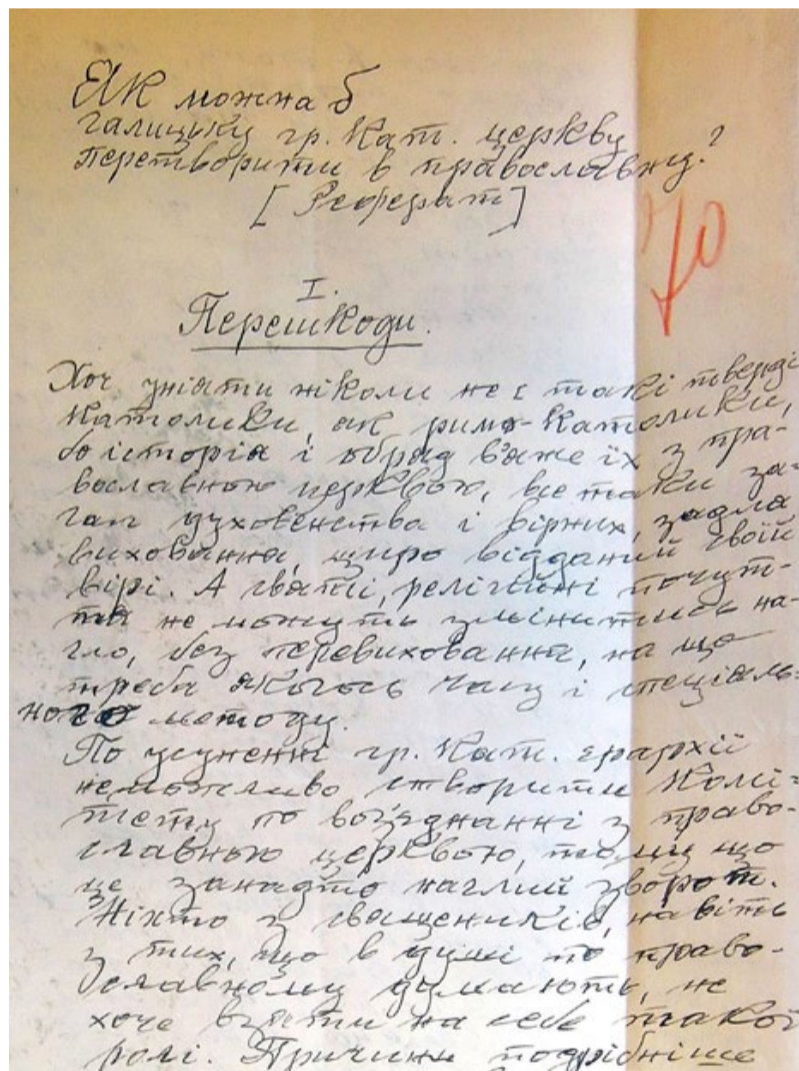

Г. Костельник у президії Львівського псевдособору 1946 р. ▲

го. Деяка хроніка: після арешту єрархів 12 квітня 1945 року його викликали 14 квітня на зустріч з Каріним і заявили, що Митрополита Сліпого та єпископів заарештовано за «антирадянську діяльність», що радянська влада більше не визнає існування Української Греко-Католицької Церкви. Для радянської влади залишаються лише окремі парафії, які зможуть існувати лише як воз'єднані з православною Церквою, а легітимним представником Церкви буде визнано лише ініціативну групу. Костельнику було запропоновано очолити ініціативну групу, яка й має пояснити цей стан справ священникам з парафій.

Під час цієї зустрічі Костельник не дав ніякої відповіді, але сказав: «Ну тепер мені ситуація зрозуміла», «здаю собі справу, що унії кінець», «слід обміркувати, що ви повідомили». 18 квітня він написав реферат, в якому, за очікуваннями НКВС, мав би викласти план роботи ініціативної групи, але священник написав, що після арешту єрархів немає можливості створити таку групу. Єдиний шлях переходу до православ'я, як цього вимагали, – це тривале перевиховання священників. Зазначив також, що «мучеництво слід оминати» (тобто припинити арешти духовних осіб).

Фрагмент реферату Г. Костельника, 18 квітня 1945 р.

Органи тиснули, їм потрібна була реалізація їхніх планів, і впродовж місяця вони мали ще декілька зустрічей з Костельником. Були й інші кроки, які відбувалися довкола нього та церковних осіб. Зокрема, рішенням світської влади був розпущений ординаріат та капітул УГКЦ. Капітул міг (навіть мав це за обов'язок) обрати капітулярного вікарія, особу, яка могла виконувати обов'язки керівника Церкви за відсутності усіх єпископів. Вікарія було обрано, й радянські органи одразу його арештували, щоб довести, що немає жодного органу чи особи, які на той момент могли би керувати справами Церкви.

Інші кроки, які здійснювала влада, – це виселення мешканців із забудовань св. Юра, що створювало психологічний тиск, погроза віддати собор св. Юрія православним, якщо не буде органу, який керувати справами Церкви. Почали брати в армію священників та семінаристів, – мовляв, немає визнаного владою органу, який міг би видати довідки про їхнє звільнення від армії. Варто нагадати, що 14 квітня була оточена Духовна семінарія, а питомців скеровано до військкоматів.

Окрім цього, йому продемонстрували, що якщо хтось не очолить процес «воз'єднання», то це все буде відбуватися хаотично. І справді, в останні дні травня й перші дні червня кілька парафій заявили про індивідуальний перехід до Російської Православної Церкви.

На зустрічах було підкреслено Костельнику і через нього іншим людям, що ініціативна група буде визнана єдиним легітимним представником колишньої Греко-Католицької Церкви на території Галичини. Крім того, вони провадили досить тонку гру на амбіціях Гавриїла Костельника, постійно підкреслюючи, що «з вами одним можна говорити», що «ви є один з найрозумніших серед священників, яких ми тут зустрічали». От, зокрема, є фрагмент зі звіту, пряма мова Каріна до Костельника [у перекладі з російської]: «З точки зору розуміння часу ви повинні здати собі звіт в тому, що на вас лягає тягар історії. Ви повинні стати фігурою історичною, взявши на себе місію воз'єднання греко-католицької церкви з православною».

Отож, 28 травня з'являється звернення ініціативної групи, де серед тез є пояснення історичного моменту – що Сталін зібрав українські землі, і потрібно, мовляв, мати також єдину Церкву. Далі вказується, що, «на жаль, наші єпископи... не зорієнтувались у новоствореній ситуації, і хвиля життя перейшла їм понад головами», а відтак через арешти Церква опинилася в стані безвладдя і дезорганізації. Тому «ми рішилися вивести нашу Церкву зі стану анархії в стан консолідації». І, знову ж таки підкреслення того, що годі думати про моментальне перетворення уніатської Церкви на православну, на переконання потрібен час. Цікаво, що частину цих тез підказав Костельнику Карін.

З огляду на щойно вказане виглядає, що створення ініціативної групи в тій ситуації було справді вимушеним кроком. Які ж могли би бути особисті мотиви Костельника?

Один із моментів – це намагання зберегти в галицькій Церкві те, що можна: обряд, мову, священство, діючі церкви, тобто мету Церкви – духовну опіку над вірними. (З листа Костельника приятелю до Бачки: «В 1945 році хід історії став для нас такий, що поворот до православ'я був для нас єдиною дорогою... Світський Союз уже визволив нас від страшних німців і поляків та зібрав всі українські землі. До того додай, що наші уніатські єпископи були заарештовані, обвинувачені за співпрацю з німцями. Якжеш було врятувати нашу Церкву?»)

Друге – це спроби забезпечити цій Церкві можливість самовідтворення і самоврядування. В документах та усних свідченнях проходять наполягання щодо «своїх» (з місцевих) єпископів, священників, про свій журнал, свою семінарію. Навіть у листі до Московського патріарха в жовтні 1945 року Костельник вказує на потребу автономізації галицької Церкви.

Третє серед мотивів – ідеалістичні сподівання ввести певні реформаторські елементи. З одного боку, «європеїзувати» РПЦ: йдеться про освіченість священників, навіть про їхній зовнішній вигляд.

З іншого боку – це спроба Костельника (за сприятливої для цього ситуації) поширити свої уявлення щодо унії і Римської Церкви та здійснити певні відповідні заходи. От власне оцей останній момент, виглядає, був надужиттям. Відповідні ідеї, вчинки – це був певний елемент його місії, бажання здійснити «величну» справу, яка насправді була цілком неадекватною у ворожих обставинах.

Хроніка співпраці Костельника з радянськими органами. Формальна точка відліку – 28 травня 1945 року, коли з'явився його підпис під зверненням ініціативної групи. Від серпня до жовтня відбулося 19 нарад (соборчиків), в яких його супроводжував уповноважений Богданов із КГБ. Крім того, були особисті розмови Костельника зі священниками, де він намагався перекопати, надсилалися навіть листи до окремих із них, в яких був тиск, аби вони приєдналися до ініціативної групи. От один із листів, до прикладу, з вересня 1945 року: «Всечесніший Отче! У вашому районі усі священники приступили, крім Вас одного... Чи тим самим... не створюєте самі для себе небезпеки?». Тобто прямі погрози (чи попередження про очевидні майбутні кроки влади). Водночас вказується, що адресат мусить вибрати – Христос чи Рим, бо хто піде за Папою, зліквідує себе в радянській дійсності як священника (адже його церква буде закрита, і вірні залишаться без духовної опіки).

19 жовтня 1945 року Костельник пише своєрідний звіт для радянських органів, де йдеться про те, що варто закінчити роботу ініціативної групи і приступити до конкретних кроків. Серед цих конкретних кроків є прохання звільнити заарештованих священників, щоб показати добру волю влади. Але в цьому документі, здається, вперше висловлюється ідея, що мусить відбутися загальногалицький собор, а не кілька тихеньких соборів окремо в Дрогобичі, Львові та Станіславові, як початково планувало НКГБ. Тобто ідея про «загальногалицький» собор, так виглядає, належить власне Костельнику. І тут же ж він зазначає, що собор повинен складатися лише з прихильників, аби «справа пішла гладко».

Тобто ми вже бачимо, що крім тактичних конкретних кроків, які би могли бути виправданими, якби він хотів зберегти Церкву і мережу, Костельник почав мислити і «стратегічно». Після прийняття рішення де-факто очолити ініціативну групу, у нього проглядається прагнення бути пасіонарієм – особою, через яку втілюються фундаментальні історичні події. Наприклад, ідея Всегалицького собору, на якому буде «ліквідована» Берестейська унія, створення єдиної, нібито української, Церкви, створення для цього поля аргументації своїми творами того часу.

Свій серед чужих? Москва, липень 1948 р.

Отже, підходячи до підсумків, я пропоную таку відповідь на питання, яке поставлене в темі доповіді – Костельник був пасіонарієм чи колаборант? Особисто себе він відчував, вочевидь, пасіонарієм. Його кроки під час діяльності ініціативної групи, ряд аргументів, видані тоді твори (які в підсумку були на руку переважно Російській Православній Церкві)... тобто він відчував себе вочевидь пасіонарієм. Але де-факто він є колаборантом, як означив це Ярослав Дашкевич, оскільки він співпрацював в інтересах ворога і спричинився до руйнування своєї Церкви. Він, власне, легітимізував шляхи, якими окупант хотів ліквідувати противну йому духовну установу. Приклад о. Костельника показує хибність сподівань на створення нової якості у співпраці з ворогом.

Хотів би завершити свою доповідь такою думкою: в час, коли Гавриїл Костельник був на псевдособорі, йому було 60 років. Найбільші свої духовні плоди – свої твори – він дав до того часу, тобто до 1944 року. Це надзвичайно цікаві філософські твори, які часто й досі є актуальними. Однак участю в ліквідації Української греко-католицької Церкви він фактично перекреслив усі ці свої довоєнні досягнення. Нині важко вести мову про повернення його творчої спадщини, бо в Галичині він ще довго буде сприйматися з тавром зрадника. Показовою в цьому плані є фраза з Апокаліпси на його могилі на Личаківському цвинтарі: «Діла бо їх ходять вслід за ними».

Олег Петрук, «Збруч»

Доповідь була виголошена під час Міжнародної наукової конференції «"Львівський собор" 1946 року: історичні обставини та сучасні оцінки», 4 березня 2021 р.